

EUROPEAN UNION LAW. INTERNATIONAL LAW AND COMPARATIVE LAW

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-313-2-51>

LEGAL STATUS AND REGIME OF OUTER SPACE: RELATIONSHIP OF CONCEPTS

ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА РЕЖИМ КОСМІЧНОГО ПРОСТОРУ: СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЬЯТЬ

Grygorov O. M.

*Doctor of Law, Associate Professor,
Professor at the Department of
International Law
Educational and Scientific Institute of
International Relations
Taras Shevchenko National University
of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Григоров О. М.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародного
права
Навчально науковий-інститут
міжнародних відносин
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Розглядаючи основні особливості правового статусу космічного простору, слід визначити основні відмінності понять «правовий статус космічного простору» та «правовий режим космічного простору». Найбільш збалансований підхід до вирішення цього питання сформований у науковому дослідженні О. М. Спектор. На її думку, правовий статус визначає усю сукупність правових норм, які регулюють, правове положення тих чи інших просторів, включаючи право володіння відповідними просторами та ресурсами в їх межах. У свою чергу міжнародно-правовий режим – це сукупність міжнародно-правових і інших норм, що мають на меті регулювання поведінки суб'єктів і учасників правовідносин щодо поводження, використання та захисту певної групи природних ресурсів і передбачають існування інституційної структури, яка, серед іншого, дозволяє вирішувати спори [1].

При цьому головною ознакою правового статусу космічного простору є те, що дослідження і використання космічного простору на благо всіх країн є, згідно з положенням Договору про космос,

«надбанням усього людства». Це формулювання нагадує, зокрема, положення про загальну спадщину людства, що міститься в Конвенції ООН 1982 р. з морського права і в Угоді про Місяць 1979 р. При цьому визначення терміну «людство» відсутнє. Однак, якщо розглянути абзац 1 ст. I Договору про космос, то стає зрозуміло, що це положення розділяє свої пріоритети між благом і інтересами країн, а також надбанням «усього людства». Ця дихотомія висвітлює зміст і мету обговорюваної норми, а саме, що слід брати до уваги інтерес усього людства, а не лише інтереси конкретних країн. Більш того, в інтересах усього людства забезпечити участь держав, які не є космічними державами, а також держав, що розвиваються, в дослідженні і використанні космічного простору [2, с. 115].

Стосовно формулювання п.1 ст. 11 Угоди про Місяць («Місяць і його природні ресурси є спільною спадщиною людства») існують різні думки фахівців у галузі міжнародного права. Зокрема, П. Маланчук (Нідерланди), аналізуючи застосування принципу «спільної спадщини людства» в міжнародному космічному праві по аналогії з міжнародним морським правом, зазначає, що «принцип спільної спадщини людства стосовно до використання ресурсів у районах поза юрисдикції будь-якої держави, безумовно, привніс до загального розвитку міжнародного права новий та корисний аспект. Однак по сутності він ще й досі залишається суперечним і розпливчастим політичним принципом. (У 1996 р. Мальта запропонувала Генеральній Асамблеї ООН створити Раду ООН з опіки «як опікуна спільної спадщини людства з метою забезпечення необхідного скоординованого підходу до цього питання спільної турботи».) Він знайшов деяке правове визнання лише в обмеженій кількості договорів та інших міжнародно-правових документів з боку обмеженої кількості держав, які є їхніми учасниками або підтримують їх» [3, с. 291].

На думку Г. О. Анцелевича, основними ознаками об'єкта спільної спадщини людства (у нашому випадку це космічний простір) є: використання на благо усього людства; використання тільки в мирних цілях; неприпустимість поширення національної юрисдикції; рівність прав усіх народів на використання його ресурсів; розумне справедливе врахування зацікавленості усіх народів (націй) у використанні ресурсів; неприпустимість національного присвоєння хоча б частки об'єкта [4, с. 220].

Досліджуючи основні особливості сучасного правового режиму космічного простору, А. М. Гурова робить висновок, що: «Космічний простір та небесні тіла згідно з нормами міжнародного права мають статус «res communis». Безспірність такого правового режиму (знову

маємо накладення двох понять – О.Г.) зумовлювалась щонайменше двома чинниками: 1) науково-технічною недоступністю цих ресурсів у найближчій перспективі під час формування правових основ дослідження та використання космосу; 2) погодженням усіх держав, що така «консервація» слугуватиме політичним цілям збереження космічного простору як безконфліктного. Проте, коли перша причина «розчинилась» з досягненнями світової науки та техніки, що дало змогу використовувати космос не тільки як простір, а й як його корисний вміст, постало питання щодо збереження його статусу як «здобутку всього людства» та безконфліктної території» [5, с. 494].

Більш раціональною, на думку автора, є позиція І. І. Лукашука, який, аналізуючи трансформацію концепції спільного надбання людства (*res communis humani tatis*) в концепцію загальної спадщини людства, виходив з того, що сама концепція загальної спадщини людства є базовою для визначення в тому числі правового статусу космічного простору і зводиться до наступного:

- загальна спадщина є надбанням міжнародної спільноти в цілому;
- визначення режиму і управління здійснюються всіма державами без будь-якої дискримінації;
- воно використовується з урахуванням загальних інтересів і лише в мирних цілях;
- режим використання не допускає деградації загальної спадщини; вигоду від використання загального надбання повинні мати усі держави на справедливій основі; режим і використання загальної спадщини враховують інтереси майбутніх поколінь [6, с. 135-138].

Таким чином, розмежовуючи поняття «правовий статус» і «правовий режим», можна зробити висновок, що основними особливостями сучасного правового статусу космічного простору включно з небесними тілами, який був закріплений в Договорі про космос та Угоді про Місяць, є нетотожність його визначень і розпливчастість формулювання його сутності. Ці проблеми ще більше ускладнюються дискусіями щодо правового статусу геостаціонарної орбіти Землі як, виходячи з положень ст. 44 Статуту Міжнародного союзу електров'язку, «обмеженого природного ресурсу». Наявність таких «білих плям» ще більше загострює практичні питання правової регламентації сучасних видів прикладної космічної діяльності, особливо з огляду на зростання темпів її комерціалізації.

Література:

1. Спектор О.М. Міжнародно-правові режими природо-користування в сучасному міжнародному праві. *Науковий вісник публічного і приватного права*. Випуск 4. 2017. С. 291-296.
2. Кельнский комментарий к космическому праву. В трех томах. Том. 1. Договор по космосу. Перевод с англ. – Берлин: BVW-Berliner Wissenschafts-Verlag. 2017. 452 с.
3. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом / Пер. з англ. – Х.: Консум, 2000. 592 с..
4. Ушаков А.В. Проблеми обґрунтування міжнародно-правового поняття «об'єкт загальної спадщини людства». *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 5-6 (70-71). С. 217-222.
5. Гурова А.М. Законодавче закріплення видобування та привласнення ресурсів космосу: перспектива чи авантюра. *Правова держава*. 2017. Випуск 28. С. 493-501.
6. Лукашук И.И. Международное право. Особенная часть: учеб. для студентов юрид. фак. и вузов. Изд. 3-еб перераб. и доп. – М.: Волтерс Клувер, 2005. 544 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-313-2-52>

**INTERNATIONAL LEGAL REGULATION OF THE ACTIVITIES
OF TRADE UNION****МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК****Gumirov O. I.**

*Postgraduate Student at the Department
of International Law
and Comparative Jurisprudence
International Humanities University
Odessa, Ukraine*

Гуміров О. І.

*аспірант кафедри міжнародного
права та порівняльного
правознавства
Міжнародний гуманітарний
університет
м. Одеса, Україна*

Ідея міжнародної регламентації діяльності профспілок з самого початку мала подвійний характер: беззаперечне її універсальне